

XIV Starptautiskā zinātniski praktiskā konference
“Sabiedrības transformācija sociālo un humanitāro zinātņu jomā”

Skaidras naudas izmantošanas perspektīvas ekonomikas digitalizācijas kontekstā

Perspectives on the use of cash in the context of economic digitalization

Ērika Pupina, Latvia
The College of Accountancy
and Finance
bachelor's student

Digitalizācija maina maksājumu paradumus

COVID-19 pandēmija paātrināja bezkontakta un attālināto norēķinu pieaugumu visā Eiropas Savienībā. Eiropas Centrālās bankas pētījuma dati rāda, ka vairāk nekā 60% mazumtirdzniecības darījumu eirozonā jau tiek veikti digitāli.

Latvijā bezskaidras naudas izmantošana sasniedz 78%, tomēr 68% iedzīvotāju skaidru naudu joprojām lieto regulāri, kas liecina par dubultu maksājumu paradumu saglabāšanos.

Regulatīvās Izmaiņas un Sabiedrības Bažas

ES Anti-Money Laundering Regulation

Regula (EU 2024/1624) ievieš jaunus ierobežojumus skaidras naudas apritei, mērķējot uz finanšu noziegumu novēršanu un lielāku pārredzamību maksājumu sistēmās.

Digitālā Eiro Projekts

ECB aktīvi strādā pie digitālā eiro izstrādes līdz 2029. gadam, kas radīs jaunu centrālās bankas digitālo valūtu un mainīs tradicionālās naudas lomu.

Privātuma Jautājumi

Pieaugošā digitalizācija aktualizē diskusijas par finanšu privātumu un uzraudzības risku palielināšanos, radot sabiedrībā bažas par personas datu aizsardzību.

Pētījuma Mērķis un Metodoloģija

01

Pētījuma Jautājums

Kādas ir skaidras naudas izmantošanas perspektīvas un vai sabiedrība ir gatava pilnīgai pārejai uz digitāliem maksājumiem?

02

Salīdzinošā Analīze

ECB, Latvijas Bankas, OECD un BIS statistisko rādītāju analīze par maksāšanas instrumentu izmantošanu 2020.-2025. gadā.

03

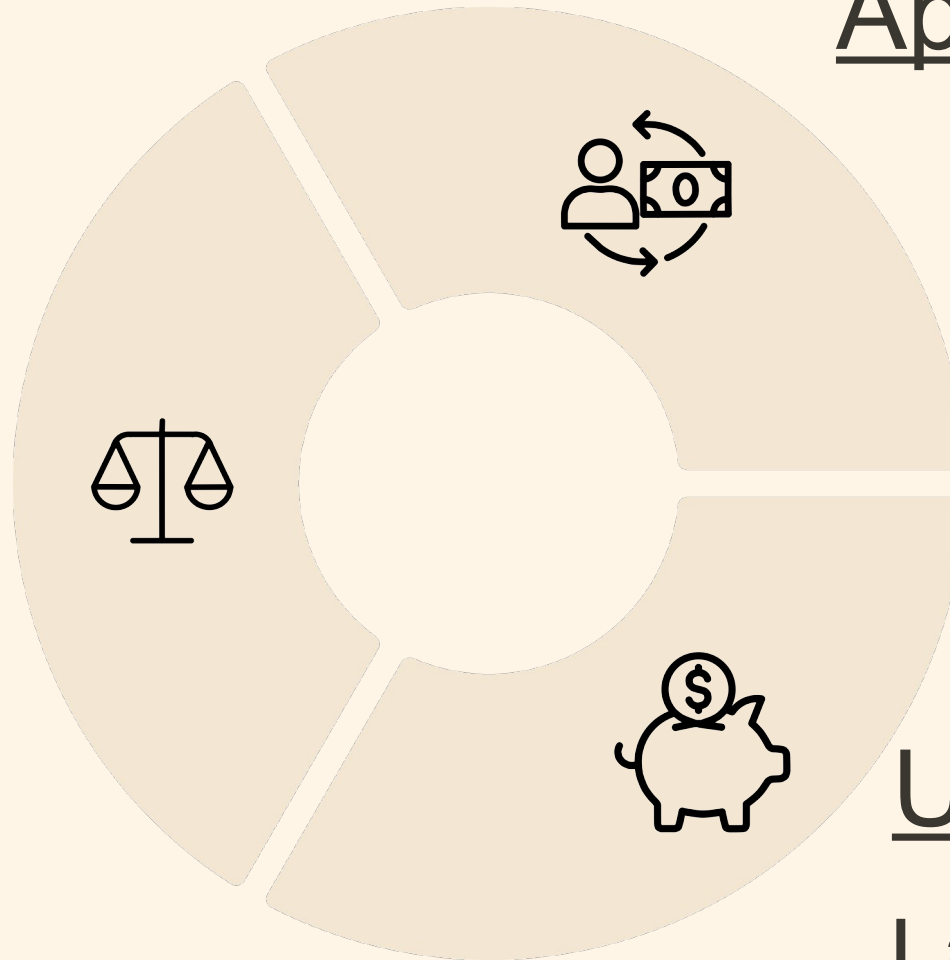
Kvantitatīvā Aptauja

Latvijas iedzīvotāju aptauja, lai novērtētu sabiedrības maksājumu paradumus, attieksmi pret digitalizāciju un gatavību pārmaiņām.

Naudas fundamentālās funkcijas

Vērtības mērs

Nodrošina standartizētu preču un pakalpojumu vērtības noteikšanu ekonomikā

Apmainas līdzeklis

Veicina darījumus un ekonomisko aktivitāti bez tiešas preču maiņas

Uzkrājuma instruments

Ļauj saglabāt vērtību laikā un nodrošina finanšu drošības rezervi

Fiziskā nauda pilnībā nodrošina visas šīs funkcijas un to var izmantot anonīmi, neatkarīgi no tehnoloģijām vai interneta pieejamības.

Digitālo maksājumu straujš pieaugums

74%

Bezkontakta
maksājumi

No visiem karšu
maksājumiem
2020-2024
periodā

230%

Mobilie
maksājumi

Pieaugums
tehnoloģisko
risinājumu
ieviešanas
rezultātā

24%

Bez digitālās
piekļuves

Eiropas
iedzīvotājiem nav
drošas digitālo
pakalpojumu
pieejamības

Neskatoties uz strauju digitalizāciju, būtiska iedzīvotāju daļa
joprojām ir atkarīga no skaidras naudas.

Par pētījumu

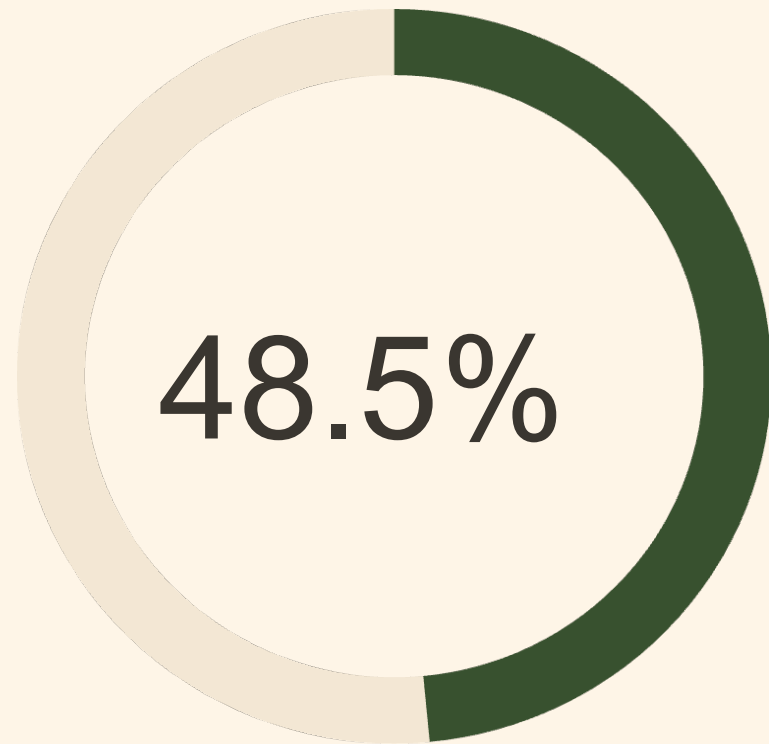
Pētījuma metodoloģija un mērķis

Kantitatīvā aptaujā analizēti **99 respondentu** atbilžu rezultāti par Latvijas iedzīvotāju maksājumu paradumiem un attieksmi pret skaidras naudas izmantošanu digitalizētas ekonomikas apstākļos.

Rezultāti salīdzināti ar Latvijas Bankas, ECB, OECD un BIS pieejamiem datiem, lai novērtētu skaidras naudas lomu nākotnē.

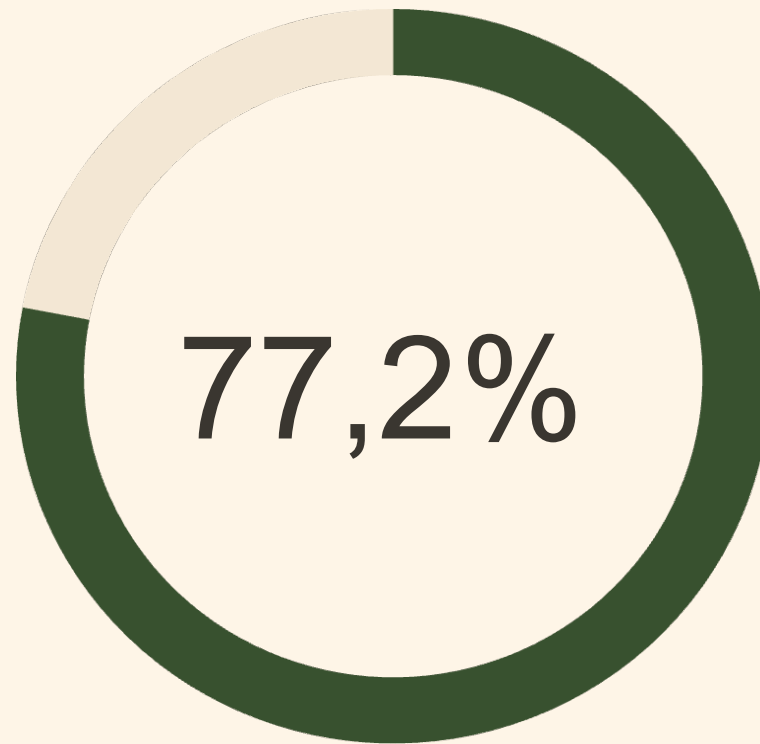

Bezskaidrie maksājumi kā dominējošais maksāšanas instruments Latvijā

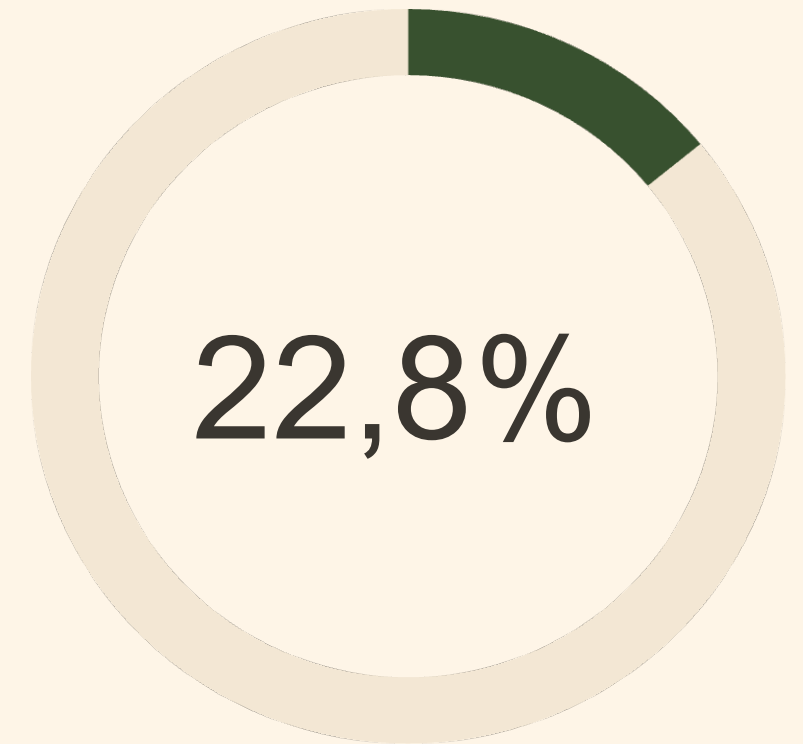
Bankas kartes lietotāji

Aptaujāto personu, kas bankas karti izmanto kā galveno maksāšanas veidu

Bezskaidrie maksājumi

Aptaujāto personu, kas galvenokārt lieto bezskaidros maksājumus

Skaidras naudas maksājumi

Aptaujāto personu visbiežāk maksā skaidrā naudā

Šie rādītāji apliecina bezskaidras naudas maksājumu vadošo lomu ikdienas ekonomiskajā apritē un sakrīt ar Latvijas Bankas novērotajām makroekonomiskajām tendencēm, kas rāda bezskaidru maksājumu īpatsvara pieaugumu

Skaidras naudas regulāra izmantošana

Bieži

37,9% respondentu skaidru naudu izmanto bieži savos ikdienas norēķinos

Vidēji bieži

26,3% to lieto vidēji bieži, papildinot digitālos maksājumus

Kopā

Vairāk nekā puse iedzīvotāju skaidru naudu izmanto regulāri

Šie rezultāti atbilst ECB datiem - 59% eirozonas iedzīvotāju regulāri izmanto skaidru naudu pat augstas digitalizācijas valstīs.

Kad iedzīvotāji izvēlas skaidru naudu?

Nespēja norēķināties ar karti

31,9% respondentu

Rezerves maksājumu līdzeklis infrastruktūras ierobežojumu gadījumos

Nelieli pirkumi

23,7% respondentu

Ikdienas mazie darījumi un sīkpirkumi

Kafejnīcas un bāri

15,9% respondentu

Sociālas un kultūras situācijas

Dāvanas un ziedojumi

15,5% respondentu

Tradicionāla saikne ar fizisku naudu

❏ **Svarīgi:** Nav neviena respondenta, kurš būtu norādījis, ka nekad nedod priekšroku skaidrai naudai, kas apliecina šī instrumenta praktisko nenozūdāmību.

Hibrīdaais maksājumu modelis Latvijā

Skaidras naudas priekšrocības

Privātums – 28% respondentu

Praktiskums nelieliem pirkumiem – 22%

Ieradums – 13%

Pieejamība, kad elektroniskie
norēķini nav iespējami – 15%

Digitālo maksājumu ērtības

Ērtums un ātrums – 79% respondentu

- Tehnoloģiska vienkāršība
- Plašas lietošanas iespējas

60%

Lieto abus veidus līdzīgi

Lielākā daļa respondentu pēdējo trīs gadu laikā
nav būtiski mainījusi maksāšanas ieradumus

Bažas par pilnīgu digitalizāciju

71.5%

Paustu
satraukumu

Ja valstī vairs nebūtu
iespējams norēķināties
skaidrā naudā

37.4%

Ļoti augsti
riski

Uzskata riskus par ļoti
augstiem gadījumā, ja
skaidra nauda tiktu
izņemta no apgrozījuma

62.2%

Nevienlīdzības
pieaugums

Norāda, ka pilnīga
digitalizācija
veicinās sociālo
nevienlīdzību

86.9%

Glabā skaidru naudu

Uztur skaidras
naudas uzkrājumu
mājās drošības
nolūkos

Skaidras naudas nākotne Latvijā

Šodien

Skaidras naudas nozīmīgums: **4,19/5 punkti**

Nākotnē

90% uzskata, ka fiziskajai naudai saglabāsies nozīmīga vai daļēji nozīmīga loma

1

Kritiski nepieciešama

25,3% redz skaidru naudu kā ierobežoti pieejamu, bet kritiski nepieciešamu krīzes apstākļos

2

Vidēji nozīmīga

42,1% prognozē vidēji nozīmīgu lomu līdzās digitālajiem maksājumiem

3

Ļoti būtiska

24,2% uzskata, ka saglabās ļoti būtisku nozīmi kā privātuma un finanšu autonomijas garants

Pragmatiska pielāgošanās digitalizācijai

Inovāciju pieņemšana

Aktīva digitālo maksājumu instrumentu izmantošana un integrācija ikdienā

Tradīciju saglabāšana

Fiziskās naudas funkcionālās un simboliskās nozīmes atzīšana

Līdzsvara meklējumi

Hibrīdmodeļa veidošana, kas apvieno abu sistēmu priekšrocības

Sabiedrība demonstrē elastīgu un apdomīgu pieeju finanšu tehnoloģiju attīstībai, neatsacot kritisko domāšanu.

Galvenie secinājumi un rekomendācijas

Līdzsvarota maksājumu vide

Jāuztur paralēla fizisko un digitālo maksājumu infrastruktūra

Drošības garantijas

Jānodrošina uzticama skaidras naudas aprīte kā sistēmisks drošības mehānisms

Finanšu pieejamība

Jāsaglabā izvēles brīvība visiem sabiedrības locekļiem

Politikas virziens: Digitalizācija jāattīsta, vienlaikus garantējot fiziskās naudas pieejamību un funkcionālību, nodrošinot finanšu stabilitāti un demokrātiskas izvēles tiesības digitālās transformācijas procesā.

Paldies
par uzmanību!